Załącznik nr 2

Autoreferat

1. Dane osobowe

Mirosława Podhajecka

Wydział Filologiczny – Instytut Filologii Angielskiej

Uniwersytet Opolski

Pl. Kopernika 11a

45-040 Opole

2. Dyplomy i stopnie naukowe

- **1990** – magister filologii angielskiej w Wyższej Szkole Pedagogicznej im. Powstańców Śląskich w Opolu, tytuł nadany dnia 25 czerwca 1990 r. na podstawie pracy pt.: „Images of vitality, violence and brute strength in the poetry of Ted Hughes", napisanej pod kierunkiem dra Andrzeja Ciuka;

- **2004** – doktor nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa, tytuł nadany uchwałą Rady Wydziału Uniwersytetu Opolskiego dnia 8 stycznia 2004 r. na podstawie rozprawy doktorskiej pt.: „Russian borrowings in English (on the basis of dictionaries)" / „Zapożyczenia rosyjskie w leksyce angielskiej na materiale słownikowym", napisanej pod kierunkiem dra hab. Tadeusza Piotrowskiego, prof. UO.

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych

- **1999 – 2003**: asystent w Instytucie Filologii Wschodniosłowiańskiej Uniwersytetu Opolskiego;
- **2003 – 2004**: asystent w Instytucie Filologii Angielskiej Uniwersytetu Opolskiego;
- **2004 – 2014**: wykładowca w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Nysie (w latach 2010–2014 urlop bezpłatny);
- **2004 – do chwili obecnej**: adiunkt w Instytucie Filologii Angielskiej Uniwersytetu Opolskiego.

4. Osiągnięcia naukowo-badawcze

4.1. Wskazanie osiągnięcia spełniającego wymagania określone w art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dziennik Ustaw nr 65 poz. 595 z późn. zm.)

Zwieńczeniem moich kilkuletnich badań, które chciałabym wskazać jako osiągnięcie spełniające wymagania określone w art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym, jest wydana w 2016 r. nakładem Wydawnictwa Uniwersytetu Opolskiego monografia autorska pt.: ***A history of Polish-English / English-Polish bilingual lexicography (1788–1947)*** [5] oraz osiem tematycznie powiązanych artykułów, poświęconych różnym aspektom historii leksykografii polsko-angielskiej i angielsko-polskiej: [12], [13], [14], [16], [17], [18], [34] i [36].

Powyższa monografia jest pierwszą próbą opisania historii słowników polsko-angielskich i angielsko-polskich, do tej pory zaledwie pobieżnie naszkicowanej (Piotrowski 2001: 184–219). Przedmiotem badań były słowniki mono- i biskopalne wydane w latach 1788–1947. Pracę podzielono na trzy części. Część pierwsza omawia opracowania najwcześniejsze, od wokabularza Juliana Antonowicza (1788) po słownik kieszonkowy Władysława Kiersta i Oskara Calliera (1895). Część druga dotyczy słowników opublikowanych w latach 1896–1939, z których ponad jedna trzecia adresowana była do polskich emigrantów na Zachodzie. Ostatnią część poświęcono opracowaniom z lat 1940–1947, większość których stanowiły tzw. *słowniki wojenne* wydane na szlaku armii generała Władysława Andersa.

Wybór tematu badawczego nie był przypadkowy. Słowniki dwujęzyczne to najbardziej rozpowszechniony typ słownika językowego, ale mimo swej popularności i ważnej roli w procesie komunikacji międzyjęzykowej i międzykulturowej są one stosunkowo rzadko przedmiotem badań. Ponieważ istniejące monografie omawiają problemy leksykografii dwujęzycznej niemal wyłącznie w perspektywie synchronicznej (np. Piotrowski 1994, Adamska-Sałaciak 2006, Dziemianko 2012), uznałam, że słowniki polsko-angielskie i angielsko-polskie zasługują na rzetelne opracowanie także z diachronicznego punktu widzenia. Zadaniem każdej dziedziny nauki jest szeroko pojęty rozwój m.in. poprzez wypracowanie specjalistycznej terminologii i modeli badawczych, ale niezbędne jest także określenie źródeł, z jakich się ona wywodzi.[1]

Początkowo celem mojej pracy badawczej miało być przeprowadzenie analizy wszystkich dostępnych słowników od 1828 r., w którym ukazał się słownik Krystyna Lacha-Szyrmy uznawany za pierwsze opracowanie w historii leksykografii polsko-angielskiej i

[1] W miarę pełnego opracowania doczekała się historia leksykografii polsko-niemieckiej i niemiecko-polskiej (Frączek 1999; Frączek, Lipczuk 2004; Frączek 2010).

angielsko-polskiej (Piotrowski 2001: 186), do połowy XX wieku.[2] W trakcie kwerend bibliotecznych udało mi się jednak odnaleźć nieznane dotąd słowniki, które pozwoliły m.in. przesunąć datę wydania pierwszej publikacji leksykograficznej najpierw na rok 1813, a następnie na rok 1788. Oznacza to antydatowanie początków leksykografii polsko-angielskiej o prawie pół wieku. Cezurę miał oryginalnie stanowić koniec II wojny światowej, ale datę tę zmieniłam z uwagi na fakt, że ostatni ze słowników wojennych ukazał się dopiero w roku 1947.

W prowadzonych przeze mnie badaniach sprecyzowania wymagała klasyfikacja słowników. Konieczne było tym samym wprowadzenie kryteriów umożliwiających oddzielenie słowników od opracowań mających zbliżoną funkcję dydaktyczną, takich jak rozmówki czy samouczki.[3] Zdecydowałam, że w celu nakreślenia spójnej historii leksykografii uwzględnię słowniki trójjęzyczne oraz słowniki frazeologizmów, natomiast ze względu na szeroki zakres prac badawczych pominę słowniki miniaturowe oraz opracowania rękopiśmienne. Ponieważ uwagę poświęciłam wyłącznie słownikom ogólnym, badania nie objęły dwujęzycznych słowników specjalistycznych, opisujących słownictwo określonej dziedziny (np. słowników terminologii lotniczej).

Okres 1788–1947 był złożony ze względu na skomplikowaną sytuację polityczną Polski. Kolejne rozbiory i wynikający z nich brak państwowości, emigracja polityczna po upadku powstania listopadowego i styczniowego, fale emigracji zarobkowej do Stanów Zjednoczonych, zsyłki na Syberię po klęsce wrześniowej w 1939 r. oraz późniejsza wędrówka z ZSRR armii generała Andersa były istotnymi czynnikami wpływającymi na rozwój leksykografii. Nic dziwnego, że pierwsze słowniki polsko-angielskie i angielsko-polskie ukazały się drukiem nie tylko w miastach rdzennie polskich, takich jak Warszawa czy Lwów, w miastach europejskich (np. w Berlinie, Lipsku, Brunszwiku i Londynie) oraz w miastach amerykańskich (np. w Chicago, Filadelfii, Nowym Jorku i Milwaukee), ale także na Bliskim Wschodzie (w Teheranie, Tel-Avivie i Jerozolimie).

Realizacja celów projektu wiązała się więc z określonymi problemami: pozycje bibliograficzne dotyczące leksykografii (np. Lewański 1959, Grzegorczyk 1967, Stankiewicz 1984) okazały się niekompletne, kilka słowników polsko-angielskich (np. *Wielki ilustrowany angielsko-polski i polsko-angielski słownik ...* (1899) Antoniego Paryskiego) nie zachowało

---

[2] Ponieważ liczba opracowań leksykograficznych wydanych po II wojnie światowej wielokrotnie przewyższa liczbę słowników wcześniejszych, założyłam, że historia leksykografii polsko-angielskiej i angielsko-polskiej w okresie powojennym będzie przedmiotem osobnych badań.

[3] W literaturze bibliograficznej często nie stosuje się ostrych kryteriów podziału. Przykładowo, Grzegorczyk (1967) i Wojan (2013) uwzględniają nie tylko słowniki *sensu stricto*, ale także opracowania hybrydalne.

się w ani jednym egzemplarzu, a o wielu leksykografach (np. Franciszku Bauerze-Czarnomskim lub Władysławie Kospoth-Pawłowskim) nie odnalazłam żadnej wzmianki ani w polskiej, ani w anglojęzycznej literaturze przedmiotu. Do szczególnie trudnych zadań projektu badawczego należało zebranie wszystkich słowników w celu poddania ich analizie, a także uporządkowanie ich kolejnych wydań, które ukazywały się w różnych oficynach i pod różnymi tytułami.

Choć badania empiryczne poświęcone leksykografii prowadzone są od kilkudziesięciu lat, kierunki badań wskazują, że w centrum zainteresowania naukowców znajduje się przede wszystkim leksykografia współczesna. W ostatnich latach historia leksykografii, zwłaszcza w krajach anglojęzycznych, przeżywa jednak prawdziwy renesans – pojawiają się opracowania historyczne pojedynczych słowników (np. Stein 2014), gatunków słownikowych (np. Cowie 1999) oraz całych tradycji leksykograficznych (np. Hüllen 1999, Considine 2008), a także biografie słownikarzy (np. Reddick 1990, Mugglestone 2015). Analizując liczbę konferencji oraz publikacji poświęconych leksykografii historycznej można stwierdzić, że rośnie nie tylko liczba, ale i prestiż badań zorientowanych na historię słownikarstwa (np. Mooijaart & van der Wal 2008, Considine 2010). Analizy opracowań historycznych przynoszą wiele ciekawych wniosków. Co należy szczególnie podkreślić, pozwalają one zweryfikować wcześniejszą – nierzadko niesprawiedliwą – ocenę zarówno słowników, jak i warsztatu leksykograficznego ich autorów (zob. Dolezal 2007).

Moja monografia wpisuje się konsekwentnie w powyższy nurt badań metaleksykograficznych. Obejmuje ona część wstępną, dwadzieścia dziewięć rozdziałów poświęconych kolejnym słownikom, wnioski końcowe, aneks i bibliografię. Część wstępna zawiera wstęp oraz rozdział poświęcony wielojęzycznym słownikom renesansowym i oświeceniowym. Każdy rozdział monografii rozpoczyna biografia autora, po której następuje charakterystyka słownika oraz analiza jego części polsko-angielskiej i/lub angielsko-polskiej. Do głosu dopuściłam także samych leksykografów: przedmowę do każdego słownika przedstawiłam często w całości, aby skonfrontować ją następnie z formą i zawartością opracowania. W analizie makrostruktury szczególną uwagę zwróciłam m.in. na archaizmy, kolokwializmy, nowe wyrazy i terminy kulturowe (z uwzględnieniem błędów typograficznych). W analizie mikrostruktury omówiłam poszczególne komponenty hasła, w tym transkrypcję fonetyczną, informację gramatyczną, kwalifikatory i materiał ilustracyjny, przy czym najwięcej uwagi poświęciłam ekwiwalentom przekładowym.

Analiza zaproponowanych przez leksykografów ekwiwalentów była ważnym elementem badań. Poszczególne słowniki różnią się między sobą zarówno ilością, jak i jakością

ekwiwalentów, ale niemalże w każdym opracowaniu odnaleźć można niewłaściwie dobrane jednostki leksykalne. Błędy w słownikach wynikają zarówno z międzyjęzykowych relacji semantycznych (np. krzyżowanie się zakresów pojęciowych, nieprzekładalność terminów kulturowych), jak i z braku należytej troski o formę i/lub znaczenie ekwiwalentów (np. ekwiwalenty z błędami ortograficznymi lub będące nieodpowiednimi częściami mowy). W hasłach często pojawiają się ekwiwalenty pozorne (np. *apartament* 'apartment', *faworyt* 'favourite', *komfort* 'comfort' lub *szarlotka* 'charlotte'), podobnie jak słowoformy przestarzałe (np. *portki* 'trowsers'), nienaturalne (np. *orchard* 'ogród owocowy') lub użyte w niewłaściwym rejestrze językowym (np. *die* 'zdechnąć').

W celu oceny leksyki polskiej i angielskiej opisanej w analizowanych słownikach wykorzystałam słowniki jednojęzyczne. Dla języka angielskiego był to głównie słownik historyczny *Oxford English Dictionary* (trzecie wydanie dostępne w wersji elektronicznej jako *OED Online*). Jeśli chodzi o słownictwo polskie, wzięłam pod uwagę największe słowniki języka polskiego, a więc *Słownik języka polskiego* Samuela B. Lindego (1807–1814), *Słownik języka polskiego* pod redakcją Aleksandra Zdanowicza i in. (tzw. *Słownik wileński*, 1861), *Słownik języka polskiego* pod redakcją Jana Karłowicza, Adama Kryńskiego i Władysława Niedźwiedzkiego (tzw. *Słownik warszawski*, 1900–1927) oraz *Słownik języka polskiego* pod redakcją Witolda Doroszewskiego (1958–1969).

Aby określić, skąd leksykografowie czerpali inspirację oraz materiał leksykalny, przedstawiłam analizy porównawcze słowników lub wybranych z nich próbek. Zastosowana w pracy metoda diachroniczna pozwoliła mi na nakreślenie trendów rozwojowych. Choć trudno w tym przypadku mówić o spójnym i systematycznym rozwoju koncepcji leksykograficznych, należy podkreślić, że kolejni leksykografowie rozwijali i doskonalili pomysły swoich poprzedników. Co ciekawe, w celu zatarcia śladów wskazujących na wykorzystanie gotowego materiału leksykograficznego, niektóre słowniki opracowano w oparciu o archaiczne konwencje. Najbardziej skrajnym przypadkiem jest *Słownik polsko-angielski i angielsko-polski z wymową* ... (1944) J. K. Socza. W odróżnieniu od słownika Jana Stanisławskiego (1933), który można w tym przypadku traktować jako słownik-matkę, wyrazy hasłowe Socza nie zostały ułożone w porządku alfabetycznym (np. „ę" poprzedza „e" a „ś" poprzedza „s").

Analiza porównawcza stanowi niezbędny element badań słownikowych. Jest ona jednak trudna i pracochłonna, ponieważ leksykografowie często modyfikowali zapożyczoną od poprzedników informację leksykograficzną, być może w celu odsunięcia od siebie podejrzeń o plagiat. Z moich ustaleń wynika, że autorzy pierwszych opracowań korzystali z dzieł

polsko-innojęzycznych i anglo-innojęzycznych (np. polsko-francuskich i angielsko-francuskich), natomiast późniejsze słowniki wskazują na złożony schemat wzajemnych zależności. Materiał porównawczy ujęty w tabelach wskazuje, w jakim stopniu dany autor oparł się na takim czy innym słowniku, dzięki czemu udało mi się ustalić jedno-, dwu- lub wielojęzyczne źródła omawianych słowników. Moim celem był więc nie tylko opis i ocena poszczególnych publikacji leksykograficznych, ale także próba odkrycia istniejących między nimi związków. Tego rodzaju komparatystyka leksykograficzna jest zbieżna – ale nie tożsama – z tzw. *archeologią leksykograficzną* (zob. Ilson 1986).

Po nakreśleniu tła historyczno-społecznego, każdy słownik został poddany dokładnej analizie, aby odpowiedzieć na pytania, czy dobór ekwiwalentów i inne kategorie opisu leksykograficznego odpowiadały jego funkcji, jakie posiadał wady i zalety, i czy miał szansę spełnić oczekiwania użytkowników. W monografii zaproponowałam, o ile było to możliwe, hipotezy wyjaśniające konkretne decyzje leksykografów. Każdy rozdział monografii kończy informacja o liczbie wyrazów hasłowych dla poszczególnych sekcji literowych omawianego słownika, stanowiąca wynik analizy ilościowej. Monografię podsumowuje ułożony chronologicznie aneks, obejmujący wszystkie opracowania dwu- i wielojęzyczne oraz ich potwierdzone wydania.

Jak wynika z moich badań, cztery słowniki na przestrzeni badanego okresu wywarły największy wpływ na rozwój leksykografii polsko-angielskiej i angielsko-polskiej. Były to kolejno: dwutomowe dzieło Erazma Rykaczewskiego (*A complete dictionary English and Polish* ..., 1849; *Dokładny słownik polsko-angielski i angielsko-polski* ..., 1851), słownik kieszonkowy Władysława Kiersta i Oskara Calliera (*Słownik języka polskiego i angielskiego*, 1895), słownik opracowany przez Władysława Kiersta dla wydawnictwa Trzaski, Everta i Michalskiego (*Trzaski, Everta i Michalskiego słownik angielsko-polski i polsko-angielski*, 1926–1928) oraz pierwszy dwujęzyczny słownik Jana Stanisławskiego (*Słowniczek angielsko-polski i polsko-angielski*, 1933).[4] Jak wykazały analizy ilościowe, słowniki te oferowały największą liczbę haseł. Z tego powodu nie tylko stanowiły one cenny materiał wyjściowy dla innych leksykografów, ale były także najczęściej i najdłużej przedrukowywanymi opracowaniami polsko-angielskimi i angielsko-polskimi.

Powyższe słowniki należały do najbardziej znanych dzieł leksykograficznych w Polsce i za granicą. Wśród omówionych opracowań pojawiają się również i takie, które były praktycznie nieznane w Polsce. Należy tu wymienić przede wszystkim niedokończony

[4] Wcześniejsze wydanie słownika – pod innym tytułem – ukazało się w 1929 r. w Warszawie nakładem G. Dorna.

słownik Ernesta Liliena (1944–1951), stworzony na wzór amerykańskich słowników encyklopedycznych, zwłaszcza *Webster's new international dictionary of the English* language (1934), najobszerniejszego słownika w dziejach leksykografii anglojęzycznej. Ponieważ Lilien tłumaczył zawartość haseł z języka angielskiego na polski, część jednostek stanowiły ekwiwalenty opisowe, niepraktyczne w użyciu. Trzeba jednak przyznać, że wiele z uwzględnionych przez niego wyrazów hasłowych nie posiadało jeszcze ustalonych ekwiwalentów polskojęzycznych (np. *blood money* 'suma pieniężna jaką płacił zabójca lub jego rodzina, szczep, klan itp. najbliższemu krewnemu zabitego ...').

Przeprowadzone badania umożliwiły weryfikację bibliografii słowników polsko-angielskich i angielsko-polskich. Wiązała się ona z koniecznością poszukiwania i uporządkowania kolejnych wydań słowników oraz przygotowaniem pełnego opisu bibliograficznego (autor, rok i miejsce wydania, wydawca, liczba stron). Chciałabym zwrócić uwagę na fakt, że aż osiem słowników opracowanych m.in. przez Antoniego Paryskiego (1899), Władysława Kospotha-Pawłowskiego (1933) oraz Janinę Colonna-Walewską i Aleksandra Thena (1942?) nie było dotąd znanych w literaturze przedmiotu.

W trakcie poszukiwań archiwalnych i genealogicznych zebrałam również dane biograficzne leksykografów. Książka obejmuje pierwsze opublikowane biogramy takich autorów, jak Władysław Kierst, Leonard Szumkowski, Wacław Jesień czy Adam Richter. Szczególnie ważnym osiągnięciem jest opracowanie życiorysu Władysława Kiersta, który był autorem aż trzech różnych słowników polsko-angielskich i angielsko-polskich, a mimo to nie udało się wcześniej ustalić nawet daty jego urodzin i śmierci.[5] Gdziekolwiek było to możliwe, materiał biograficzny ilustrują podobizny leksykografów i/lub faksymile ich podpisów. Pochodzą one z różnych źródeł, m.in. z Muzeum Polskiego w Ameryce (Chicago), Centralnego Archiwum Wojskowego im. mjra Bronisława Waligóry (Warszawa), Instytutu Polskiego i Muzeum im. gen. Sikorskiego (Londyn), Fundacji Rzymskiej im. margrabiny J.Z. Umiastowskiej (Rzym), PAN Biblioteki Kórnickiej (Kórnik), Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego (Kraków) czy Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich (Wrocław).

Realizacja projektu badawczego pozwoliła na osiągnięcie kilku zasadniczych celów. Po pierwsze, monografia książkowa wypełnia dotychczasową lukę badawczą, ukazując rozwój historii leksykografii polsko-angielskiej i angielsko-polskiej. Wynika z niej m.in., że większość opracowań stworzono do recepcji tekstów obcojęzycznych (słowniki pasywne), ale kilka miało służyć pomocą także przy ich tworzeniu (słowniki aktywne). Po drugie, książka

[5] Dotyczy to także baz danych Biblioteki Narodowej w Warszawie (http://alpha.bn.org.pl/search*pol).

poszerza stan współczesnej wiedzy o aspekty językoznawcze (np. zmiany znaczenia w języku polskim i angielskim) i metaleksykograficzne (np. koncepcje opisu znaczenia czy układ informacji leksykograficznej w haśle), niezbędne dla oceny wiedzy i umiejętności ówczesnych słownikarzy. Po trzecie, dzięki zweryfikowanym materiałom udało się skompletować bibliografię słowników polsko-angielskich i angielsko-polskich w okresie objętym badaniem. Jest to o tyle istotne, że niektóre wydania są dziś już niedostępne. Po czwarte, opracowałam biogramy leksykografów, dotąd nieznanych w polskiej biografistyce. Jestem przekonana, że zasługują oni na większe zainteresowanie. Po piąte, ze względu na przyjętą metodologię badań, monografia ta stanowi fundament dla planowanej w przyszłości historii leksykografii polsko-angielskiej i angielsko-polskiej od roku 1948 po lata współczesne. Może ona stanowić inspirację do pogłębionych badań w zakresie leksykografii dwujęzycznej, a także stać się przyczynkiem do dalszego rozwoju wiedzy w zakresie szeroko rozumianych kontaktów językowo-kulturowych między Polską a krajami anglojęzycznymi.

Jako osiągnięcie spełniające wymagania określone w art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym wskazałam także artykuły [**12**], [**13**], [**14**], [**16**], [**17**], [**18**], [**34**] i [**36**], powiązane tematycznie z przedstawioną monografią.

Artykuły [**12**], [**13**], [**14**] i [**36**] stanowią opracowanie początków leksykografii polsko-angielskiej, których syntezę przedstawiłam w rozdziale monografii „Polyglot dictionaries". Zawierają one krótką analizę najwcześniejszych słowników wielojęzycznych z językiem polskim i angielskim: jedenastojęzycznej edycji słownika A. Kalepina z 1590 r. (*Dictionarium undecim linguarum* ...),[6] *Thesaurus polyglottus: vel dictionarium multilingue* ... (1603) H. Megisera, nieukończonego dzieła *Teütsche Sprach und Weissheit. Thesaurus linguæ and sapientiæ Germanicæ* ... (1616) G. Henischa, *Gazophylacium: decem linguarum Europæarum* ... (1691) C. Warmera oraz *Linguarum totius orbis vocabularia comparativa* ... (1787–1789) P. Pallasa. Jedyny wydany drukiem słownik wielojęzyczny, którego z braku czasu nie udało mi się jeszcze przeanalizować, to *Kurzes Wörterbuch in deutscher, französischer, italienischer, englischer und polnischer Sprache* ... (1794) H.A. Kunstmanna.[7]

Artykuły [**17**] i [**34**] są wcześniejszymi wersjami rozdziału 3 i pierwszej części rozdziału 4 przedstawionej monografii. Co istotne, do monografii wprowadziłam nie tylko zmiany stylistyczne, ale także zweryfikowane informacje faktograficzne. W trakcie badań udało mi

[6] Prawie identyczna lista ekwiwalentów polskich i angielskich pojawiła się wcześniej w dziesięciojęzycznym wydaniu słownika z 1585 r. (*Dictionarium decem linguarum* ...).

[7] Wstępną analizę rękopiśmiennego słownika *Dictionarium octoglotton, exhibens ordine alphabetico omnes voces Latinas* ... (ok. 1700) zaprezentowałam w 2015 r. na konferencji OX-LEX4 w Oksfordzie ("An unknown octolingual manuscript dictionary: *Dictionarium octoglotton* (ca. 1700)").

się ustalić, na przykład, że pierwsze wydanie słownika Rykaczewskiego pod nazwiskiem Chodźki należy datować na rok 1870, a nie na rok 1874 (zob. Grzegorczyk 1967: 72, Wojan 2013: 58).

Artykuły [**16**] i [**18**] dotyczą słowników, które nigdy nie ukazały się drukiem. Pierwsza publikacja koncentruje się na odnalezionym w archiwach Polskiego Instytutu Naukowego w Ameryce (PIASA) fragmencie maszynopisu słownika angielsko-polskiego Ludwika Krzyżanowskiego (1939?). Choć nie udało mi się określić daty jego powstania,[8] artykuł przedstawia prawdopodobne źródła słownika oraz przybliża sylwetkę jego autora. Drugi artykuł omawia przechowywany w archiwum Biblioteki Polskiej w Paryżu rękopiśmienny słownik angielsko-polski opracowany przez Pawła Sobolewskiego (1840), który stanowi całkowite *novum* w literaturze – nawet biograf Sobolewskiego (Klimaszewski 2000: 589) był przekonany, że słownik zaginął w trakcie przesyłki z Ameryki do Europy w XIX wieku.

Powyższe publikacje omawiają różne aspekty historii leksykografii polsko-angielskiej i angielsko-polskiej, wnosząc do literatury metaleksykograficznej nowe lub zweryfikowane treści. Poszerzają one istniejącą wiedzę o nieznane wcześniej fakty, a w przypadku, gdy ustalenie faktów było niemożliwe – o nowe hipotezy badawcze.

Bibliografia

Słowniki:

Antonowicz, J. (1788). *Słownik potrzebniéyszych wyrazów.* W: *Grammatyka dla Polaków chcących się uczyć angielskiego ięzyka krótko zebrana* ... W Warszawie: W Drukarni Nadwor. JKMci i P.K. Edu.

Colonna-Walewska, Janina & Aleksander Then (1942?). *"Cosmos" angielsko-polski. Słownik kieszonkowy z dokładną wymową fonetyczną. Specjalny dział zawierający określenia wojskowe.* T. 1–2. Jerusalem: Cosmos Aurel & Co.

Doroszewski, Witold (red.) (1958–1969). *Słownik języka polskiego.* T. 1–11. Warszawa: Wiedza Powszechna.

E. G. a B. [1700?] *Dictionarium octoglotton, exhibens ordine alphabetico omnes voces Latinas* ... [słownik rękopiśmienny].

Henisch, Georg (1616). *Teütsche Sprach und Weissheit. Thesaurus linguæ and sapientiæ Germanicæ* ... Augustæ Vindelicorum: Davidis Franci.

Kalepin, Ambroży [Calepinus, Ambrosius] (1585). *Dictionarium decem linguarum* ... Lugduni.

———. (1590). *Dictionarium undecim linguarum* ... Basileæ: Sebastian Henricpetri.

Karłowicz, Jan, Adam Kryński & Władysław Niedźwiedzki (red.) (1900–1927). *Słownik języka polskiego* (tzw. *Słownik warszawski*). T. 1–8. Warszawa: Nakładem prenumeratorów i Kasy im. Mianowskiego [i in.].

Kierst, Władysław (1926–1928). *Trzaski, Everta i Michalskiego słownik angielsko-polski i polsko-angielski. Część pierwsza angielsko-polska* (T. 1). *Second part: Polish-English* (T. 2). Warszawa: Trzaska, Evert i Michalski.

———, & Oskar Callier (1895). *Słownik języka polskiego i angielskiego.* T. 1–2. Leipzig: Otto Holtzes Nachfolger

Kospoth-Pawłowski, Władysław (1933). *Słownik angielsko-polski: wstępny słowniczek do Basic English na podstawie "The basic words" C. K. Ogdena z krótką gramatyką.* Wilno: Skład Główny Księgarnia Św. Wojciecha.

[8] Krzyżanowski miał pracować nad dwoma słownikami angielsko-polskimi: jeden opracowywał podobno przed wojną w Polsce (Krzyżanowski 1957), a drugi po wojnie w Stanach Zjednoczonych (Dorosz 2010: 271–272).

Krzyżanowski, Ludwik [1939?]. *English-Polish / Polish-English dictionary* [fragment maszynopisu z sekcji literowej O przechowywany w zbiorach Ludwika Krzyżanowskiego, PIASA, Nowy York].
Kunstmann, H.A. (1794). *Kurzes Wörterbuch in deutscher, französischer, italienischer, englischer und polnischer Sprache, zum gebrauche für die Jugend.* Berlin: Friedrich Maurer.
Lach-Szyrma, Krystyn (1828). *Słownik angielsko-polski ułożony przez K. L-S. dla użytku młodzieży Instytutu Politechnicznego.* Warszawa: Drukarnia Gałęzowskiego i Komp.
Linde, Samuel B. (1807–1814). *Słownik języka polskiego.* T. 1–6. Warszawa: U Autora.
Megiserus, Hieronymus (1603). *Thesaurus polyglottus: vel dictionarium multilingue ex quadringentis circiter tam veteris* ... Francofurti ad Mœnum: Sumptibus Authoris.
O zabytkach mowy ludu polskiego (1858). Warszawa: W Drukarni J. Jaworskiego.
Oxford English Dictionary. John A. Simpson (red.) (2000–2013); Michael Proffitt (red.) (2013–). 3. wydanie = *OED Online.* Oxford: Clarendon Press.
Pallas, Peter S. (1787–1789). *Linguarum totius orbis vocabularia comparativa, Augustissimæ cura collecta* ... Petropoli: Iohannis Caroli Schnoor.
Paryski, Antoni A. (1899). *Wielki ilustrowany angielsko-polski i polsko-angielski słownik, zawierający wszystkie wyrazy, zwroty i przysłowia, używane w mowie i literaturze angielskiej i polskiej* ... Część 1: *Słownik angielsko-polski* [zeszyty 1–?]. Toledo, Ohio: A.A. Paryski.
Rykaczewski, Erazm (1849)..*A complete dictionary English and Polish* ... (T. 1). Berlin: B. Behr.
———. (1851). .*Dokładny słownik polsko-angielski i angielsko-polski* ... (T. 2). Berlin: B. Behr.
Sobolewski, Paweł [1840]. *English and Polish Dictionary, containing all words and phrases of general use* ... [słownik rękopiśmienny przechowywany w Bibliotece Polskiej w Paryżu].
Socz, J.K. (1944). *Słownik polsko-angielski i angielsko-polski z wymową* ... London: W. Filski.
Warmer, Christoph (1691). *Gazophylacium: decem linguarum Europœarum apertum, in qvo non solùm pronunciationes* ... Cassoviæ: J. Klein.
Zdanowicz, Aleksander i in. (1861). *Słownik języka polskiego* (tzw. *Słownik wileński*). T. 1–2. Wilno: Maurycy Orgelbrand.

Inne opracowania:

Adamska-Sałaciak (2006). *Meaning and the bilingual dictionary.* Frankfurt am Main: Peter Lang.
Considine, John (2008). *Dictionaries in Early Modern Europe. Lexicography and the making of heritage.* Cambridge: Cambridge UP.
———. (red.) (2010). *Adventuring in dictionaries: New studies in the history of lexicography.* Newcastle: Cambridge Scholars Publishing.
Cowie, Anthony (1999). *English dictionaries for foreign learners. A history.* Oxford–New York: Oxford UP.
Dolezal, Fredric (2007). "Writing the history of English lexicography: Is there a history of English lexicography after Starnes and Noyes?" W: John Considine and Giovanni Iamartino (eds.), *Words and dictionaries from the British Isles in historical perspective.* Newcastle: Cambridge Scholars Publishing. 1–13.
Dorosz, Beata (2010). „Korespondencja Kazimierza Wierzyńskiego i jego żony Haliny z Ludwikiem Krzyżanowskim – listy z lat 1947–1958 i 1976–1977". *Archiwum emigracji: Źródła i materiały do dziejów emigracji polskiej po 1939 roku* 1.2 (12–13): 271–304.
Dziemianko, Anna (2012). *Noun and verb codes in English monolingual dictionaries for foreign learners: A study of usefulness in the Polish context.* Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
Frączek, Agnieszka (1999). *Zur Geschichte der deutsch-polnischen und polnisch-deutschen Lexikographie (1772–1868).* Lexicographica Series Maior 93. Tübingen: Max Niemeyer.
———. (2010). *Słowniki polsko-niemieckie i niemiecko-polskie z przełomu XVII i XVIII wieku: analiza leksykograficzna.* Warszawa: Universitas Varsoviensis.
———, & Ryszard Lipczuk (2004). *Słowniki polsko-niemieckie i niemiecko polskie: historia i teraźniejszość.* Wołczkowo: InPlus.
Grzegorczyk, Piotr (1967). *Index lexicorum Poloniae.* Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
Hüllen, Werner (1999). *English dictionaries 800–1700. The topical tradition.* Oxford–New York: Clarendon Press.
Ilson, Robert (1986). "Lexicographic archaeology: Comparing dictionaries of the same family". W: R.R.K. Hartmann (ed.), *The history of lexicography. Papers from the Dictionary Research Centre seminar at Exeter, March 1986.* Amsterdam–Philadelphia: John Benjamins. 127–136.
Klimaszewski, Bolesław (2000). "Paweł Sobolewski (1816–1884)". *Polski Słownik Biograficzny.* T. 39(4): 589–590.
Krzyżanowski, Ludwik (1957). "Needed: An English-Polish and Polish-English dictionary". *The Polish Review* 2(1): 99–103.

Lewański, Richard C. (1959). *A bibliography of Slavic dictionaries: With a supplement of Lusatian and Polabian dictionaries*. T. 1: Polish. New York: New York Public Library.
Mooijaart, Marijke & Marijke van der Wal (red.) (2008). *Yesterday's words: Contemporary, current and future lexicography*. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing.
Mugglestone, Lynda (2015). *Samuel Johnson and the journey into words*. Oxford: Oxford UP.
Piotrowski, Tadeusz (1994). *Problems in bilingual lexicography*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
———. (2001). *Zrozumieć leksykografię*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
Reddick, Allen (1990). *The making of Johnson's Dictionary 1746-1773*. Cambridge: Cambridge UP.
Stankiewicz, Edward (1984). *Grammars and dictionaries of the Slavic languages from the Middle Ages up to 1850: An annotated bibliography*. Berlin–New York: Mouton.
Stein, Gabriele (2014). *Sir Thomas Elyot as lexicographer*. Oxford: Oxford UP.
Wojan, Katarzyna (2013). *Język angielski w polskiej leksykografii. Słowniki przekładowe lingwistyczne i encyklopedyczne wydane w latach 1782–2012*. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.

4.2. Pozostałe osiągnięcia naukowo-badawcze

Na przestrzeni piętnastu lat swojej pracy naukowej zajmowałam się głównie problematyką kontaktów językowych, przekładoznawstwem i leksykografią. Przez cały ten okres byłam i jestem do tej pory zwolenniczką stosowania metodologii korpusowej zarówno w synchronicznych, jak i diachronicznych badaniach języka (np. [**8**] i [**9**]).

Zagadnienia dotyczące lingwistyki kontaktów językowych, zwłaszcza zapożyczeń językowych, poruszają m.in. artykuły [**19**], [**27**] i [**30**]. W publikacjach [**1**] oraz [**28**] przeanalizowałam odnotowane w *Oxford English Dictionary* zapożyczenia z języka polskiego. Szczególną uwagę poświęciłam pożyczkom rosyjskim w angielszczyźnie, które omawiają artykuły [**2**], [**20**] i [**21**]. Monografia doktorska [**4**] omawia zapożyczenia rosyjskie odnotowane w tekstach angielskich od połowy XVI po koniec XX wieku. Stanowi ona pierwsze na świecie szeroko zakrojone opracowanie wpływów rosyjskich, do tej pory marginalizowanych w literaturze, obejmujące dwie zasadnicze części. Część pierwsza wprowadza metodologię badawczą, nakreśla historię stosunków anglo-rosyjskich i rosyjsko-amerykańskich oraz zawiera analizę źródeł, natomiast część druga zapewnia wgląd w obszerny materiał dokumentacyjny. Z przeprowadzonych badań słownikowo-korpusowych wynika, że choć wiele pożyczek funkcjonuje w rosyjskich kontekstach kulturowych, wpływ leksyki rosyjskiej na angielszczyznę – zarówno w ujęciu diachronicznym, jak i synchronicznym – należy uznać za dość znaczący.

Analiza zapożyczeń przeprowadzona na materiale słownikowym zainteresowała mnie dziedziną leksykografii, początkowo w ujęciu synchronicznym. Dla przykładu, artykuł [**22**] poświęcony jest opisowi idiomów we współczesnych słownikach polsko-angielskich, artykuł [**24**], napisany ze współpracy z dr Moniką Bielińską, omawia angielsko-polski glosariusz terminów metaleksykograficznych, a artykuł [**29**] stanowi analizę środków leksykograficznych stosowanych w opracowaniu skrótów słowników na przykładzie

American heritage college dictionary (2004). Artykuły [**25**] oraz [**26**] koncentrują się na opisie terminologii leksykograficznej.

Kilka publikacji poświęciłam leksykografii historycznej. Duże znaczenie miało dla mnie odkrycie potencjału Google Books, gigantycznego choć nieuporządkowanego korpusu tekstów, m.in. dla antydatowania wyrazów hasłowych w *Oxford English Dictionary*. Problemy z tym związane omówiłam i zilustrowałam w artykułach [**15**], [**30**], [**31**], [**32**] i [**38**]. Warto dodać, że efekty mojej pracy zostały pozytywnie ocenione przez dra Johna Simpsona, ówczesnego redaktora naczelnego *Oxford English Dictionary*, który wprowadził zebrane przeze mnie najwcześniejsze poświadczenia tekstowe dla ponad 100 wyrazów hasłowych do elektronicznej wersji słownika.

Prowadziłam także badania, mające na celu zebranie bibliografii materiałów dydaktycznych do nauki języka angielskiego w Polsce i za granicą, do których należy zaliczyć także słowniki polsko-angielskie i angielsko-polskie. Przegląd takich opracowań przedstawiłam na konferencji TAL w 2011 r. („English for Poles: Towards a bibliography of English didactic materials for Polish students"). Publikacja [**33**] omawia kilka wczesnych samouczków do nauki języka angielskiego.

Jak wspomniałam, moje zainteresowania dotyczą także przekładoznawstwa. Wszechobecność angielszczyzny sprawia, że w prosty sposób można dziś zebrać dwujęzyczny materiał badawczy (polsko-angielski lub angielsko-polski) w postaci korpusów doraźnych, aby następnie przeanalizować go przy pomocy metody korpusowej (np. [**35**] i [**39**]). Analiza nowych danych tekstowych pozwala w nowatorski sposób spojrzeć na opisane w literaturze techniki translatoryczne.

Wyniki moich dotychczasowych badań przedstawiłam na wielu konferencjach naukowych, zarówno krajowych, jak i międzynarodowych. Od wielu lat uczestniczę w konferencjach poświęconych leksykografii i leksykologii historycznej. Do najbardziej prestiżowych konferencji leksykograficznych, na jakich wygłosiłam referat, zaliczam:

- międzynarodową konferencję XV Meeting of the Dictionary Society of North America (2005);
- międzynarodowe konferencje z cyklu Symposium on New Approaches in English Historical Lexis (2005, 2007, 2009);
- międzynarodowe konferencje ICHLL (2006, 2008, 2010, 2012, 2014, 2016);
- międzynarodową konferencję OX-LEX 4 (2015);
- międzynarodowe kongresy EURALEX (2008, 2010).

Pragnę dodać, że organizatorzy tegorocznej międzynarodowej konferencji ICHLL 8 docenili moją działalność naukową, zapraszając mnie do wygłoszenia jednego z referatów plenarnych. Wykład zatytułowany „History in lexicography and lexicography in history: A reappraisal", poświęcony relacji historii i leksykografii, spotkał się z dużym zainteresowaniem uczestników. Konferencja odbywała się w dniach 12–15 lipca 2016 r. w Bloomington (Stany Zjednoczone).

Wykaz moich publikacji – opublikowanych zarówno przed, jak i po uzyskaniu stopnia naukowego doktora – oraz wystąpień na konferencjach naukowych znajduje się w odpowiednio w Załączniku nr 4 i 6 do mojego wniosku o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie językoznawstwo.

5. Działalność dydaktyczna

- W ramach mojej działalności dydaktycznej prowadziłam
  - seminarium licencjackie (kilkakrotnie);
  - seminarium magisterskie z zakresu językoznawstwa, przekładoznawstwa i leksykografii (dwukrotnie):
    - wypromowałam 29 magistrów,
    - zrecenzowałem kilkadziesiąt prac magisterskich.
- Na studiach licencjackich i magisterskich prowadziłam także m.in.:
  - historię języka angielskiego (wykład);
  - teorię tłumaczenia (wykład);
  - wprowadzenie do językoznawstwa (wykład);
  - gramatykę opisową (wykład);
  - korespondencję handlową;
  - język angielski w biznesie;
  - interpretacje tekstów akademickich;
  - gramatykę angielską;
  - tłumaczenia pisemne (różne typy tekstów);
  - tłumaczenia ustne (konsekutywne);
  - kurs praktycznej nauki języka (czytanie, słuchanie, konwersacje).
- Uczestniczyłam w prowadzeniu translatorskich studiów podyplomowych na Uniwersytecie Opolskim w zakresie tłumaczeń pisemnych i ustnych (2008–2011);
- Przez wiele lat pełniłam funkcję tutora na studiach stacjonarnych;

- Brałam udział w pracach komisji rekrutacyjnej oraz egzaminach wstępnych, licencjackich i magisterskich.

6. Działalność organizacyjno-promocyjna na rzecz uczelni

Podejmowane działania organizacyjno-promocyjne na rzecz uczelni obejmują:

- Pełnienie funkcji instytutowego koordynatora ds. Opolskiego Festiwalu Nauki (2005–2012);
- Udział w Opolskim Festiwalu Nauki (2005, 2008, 2009);
- Autorstwo tłumaczenia suplementu do dyplomu na język angielski (2009);
- Organizację sesji leksykograficznej na ogólnopolskiej konferencji PASE odbywającej się w Kamieniu Śląskim (19–22.04.2009);
- Członkostwo w komitetach naukowych konferencji ogólnopolskich:
  - Ogólnopolska Konferencja Edukacyjna SJO Politechniki Śląskiej *Przez języki obce do sukcesu* 2005, 2007;
  - konferencja *Tłumacz a komputer* 2, Wrocław, Wyższa Szkoła Filologiczna 2014;
- Członkostwo w Senacie Uniwersytetu Opolskiego (2008–2012);
- Członkostwo w Kolegium Naukowym Śląskiej Biblioteki Cyfrowej (2013– do chwili obecnej);
- Współautorstwo harmonogramu zajęć na specjalności translatorycznej (2010);
- Organizację wykładów gości Instytutu Filologii Angielskiej Uniwersytetu Opolskiego (2004, 2013, 2015);
- Udzielenie wywiadu kustoszowi Cordell Collection of Dictionaries, Cunningham Memorial Library, Indiana State University, Terre Haute (2005);
- Udzielenie wywiadu dla Polskiego Radia w Chicago na temat historii leksykografii polsko-angielskiej i angielsko-polskiej (2012);
- Udzielenie wywiadu p. Idalii Błaszczyk (Polskie Radio w Chicago) na temat wyników kwerendy bibliotecznej w Muzeum Polskim w Ameryce (2012).

7. Przyznane granty i stypendia

- Jestem kierownikiem projektu badawczego finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki nr DEC-2011/01/B/HS2/05678 (OPUS 1)
  - tytuł: *Historia leksykografii polsko-angielskiej i angielsko-polskiej (1788–1947)*;

- budżet: 75.600 PLN;
- termin zakończenia: 18.10.2016 r.

- Byłam dwukrotnie, w roku 2005 i 2012, beneficjentką stypendiów przyznawanych przez Warren N. and Suzanne B. Cordell Collection of Dictionaries, Cunningham Memorial Library, Indiana State University, Terre Haute (Stany Zjednoczone). The Cordell Collection obejmuje największy zbiór słowników historycznych w Stanach Zjednoczonych;
- Uczestniczyłam w licznych kwerendach badawczych realizowanych za granicą m.in. w Londynie, Oksfordzie i Chicago.

8. Współpraca z instytucjami, organizacjami oraz towarzystwami naukowymi polskimi i zagranicznymi

- Jestem członkiem następujących towarzystw naukowych:
  - Polskiego Towarzystwa Językoznawczego (PTJ);
  - Polish Association for the Study of English (PASE);
  - European Association for Lexicography (EURALEX);
  - International Society for Historical Lexicography and Lexicology (ISHLL);
  - Dictionary Society of North America (DSNA).
- Recenzowałam artykuły dla:
  - *Explorations: A Journal of Language and Literature* (Instytut Filologii Angielskiej, Opole);
  - *Studia Anglica Posnaniensia* (Wydział Anglistyki, Poznań).

9. Nagrody i wyróżnienia

- Nagroda *Quality* na rzecz podnoszenia jakości kształcenia na Uniwersytecie Opolskim w roku akademickim 2008/2009;
- Wyróżnienie przyznane w 2014 roku przez European Society for the Study of English (ESSE) za monografię autorską pt.: *Russian borrowings in English: A dictionary and corpus study* (Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, 2013).

Mirosława Rodhapetha